

Nr 22

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ett system för permanent skördeskadeskydd, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 10 mars 1961 dagtecknad, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 94, har Kungl. Maj:t under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit riksdagen att

1) godkänna det framlagda förslaget till system för permanent skördeskadeskydd, avsett att tillämpas från och med 1961 års skörd,

2) å riksstaten för budgetåret 1961/62 under nionde huvudtiteln anvisa till Kostnader i samband med permanent skördeskadeskydd ett reservationsanslag av 12 700 000 kronor,

3) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de författningsändringar och de i propositionen föreslagna dispositioner av avgiftsmedel på jordbrukets område som erfordras för att jordbrukarnas andel av kostnaderna för det permanenta skördeskadeskyddet skall kunna täckas, samt

4) godkänna vad i propositionen föreslagits angående överförande av medel till nionde huvudtitelns reservationsanslag Bidrag vid förlust på grund av naturkatastrof.

Beträffande innehållet i avdelningarna I och II i propositionen får utskottet hänvisa till densamma.

I samband med propositionen har utskottet behandlat följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 616, av herr *Bengtson m. fl.*, likalydande med II: 721 av herr *Eliasson* i Sundborn *m. fl.*, i vilka motioner yrkats, såvitt nu är i fråga, att riksdagen vid behandling av ifrågavarande proposition måtte

I. a) besluta att kvarstående grundfondbelopp av 75 miljoner kronor må tillföras skördeskadefonden i överensstämmelse med prisöverenskommelsen och riksdagsbeslutet 1956;

b) hemställa hos Kungl. Maj:t att tre ledamöter av skördestatistiska nämnden med personliga suppleanter må utses på förslag av jordbrukets organisationer samt tre ledamöter med personliga suppleanter på förslag av statens jordbruksnämnd;

c) medge att det belopp ur skördeskadefonden, som årligen skall stå till förfogande för behovsprövade bidrag, må uppgå till belopp, som motsvarar två procent av utgående allmänna kontanta skördeskadeersättningar;

d) medge att jämväl trädgårdsodlare må kunna erhålla behovsprövade bidrag ur skördeskadefonden;

e) även i övrigt godkänna vad i motionerna förordats i fråga om utformningen av det permanenta grundskyddet;

II. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om så skyndsamt prövning av frågan om intagande i skördeskadeförsäkringen av köksväxter och andra specialgrödor, att förslag i ämnet kan föreläggas senast 1962 års riksdag;

III. i princip besluta, att skördeskadelån skall ingå i det permanenta skördeskadeskyddet;

IV. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om så skyndsamt prövning av frågan om utformningen av ifrågavarande skördeskadelån, att förslag i ämnet kan föreläggas 1962 års riksdag; samt

V. även i övrigt beakta vad i motionerna anförts;

2) I: 620 av herr *Nilsson, Ferdinand*, likalydande med II: 723 av herr *Grebäck*, vari hemställts *dels* att riksdagen måtte besluta att den bidragsgivning, som är förbunden med föreliggande förslag utöver försäkringen, måtte liksom denna utgå utan behovsprövning, *dels* att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t göra framställning om att skördeskadeskyddet kombineras med lånemöjligheter till skäligen ränta och i enlighet med i motionen angivna synpunkter genom ny proposition till innevarande års riksdag;

3) I: 619 av herr *Nilsson, Ferdinand, m. fl.*, likalydande med II: 724 av herr *Eriksson* i Bäckmora *m. fl.*, vari hemställts att riksdagen måtte besluta *dels* att skördeskadeförsäkringen måtte i princip erhålla bidrag av statsmedel efter ungefär samma procent som arbetslöshetsförsäkringen, *dels* att för genomförande av sådan likställighet anslaget till Kostnader i samband med permanent skördeskadeskydd bestämmes till ett med 5 000 000 kronor förhöjt belopp eller 17 700 000 kronor;

4) I: 618 av herr *Eskilsson m. fl.*, likalydande med II: 725 av herr *Hæggblom m. fl.*, vari hemställts, såvitt nu är i fråga, att riksdagen av Kungl. Maj:t ville begära igångsättande av sådana undersökningar, som är nödvändiga för att i systemet för skördeskadeskydd inarbета bestämmelser jämväl för trädgårdsodlare och för fältmässig grönsaksodling;

5) I: 621 av herr *Nord m. fl.*, likalydande med II: 726 av herrarna *Nilsson* i Lönsboda och *Antby*, vari hemställts,

1. att odlare av trädgårdsprodukter bör få behovsprövade bidrag enligt samma grunder som enligt propositionen skall gälla för jordbrukare samt att det belopp som skall ställas till förfogande för behovsprövade bidrag med hänsyn härtill höjes så att det motsvarar 2 % av de utgående kontanta ersättningsarna för skördeskador, dock lägst 200 000 kronor,

2. att trädgårdsodlare t. v. bör kunna erhålla statlig lånegaranti för skördeskadelån, samt

3. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om förslag syf-

tande till att trädgårdsodlare måtte inordnas i det permanenta skördeskadestyddet samt att arealgränsen i samband därmed borttages;

6) I: 109 av herr Nilsson, Ferdinand, och herr Gustafsson, Nils-Eric, lika lydande med II: 137 av herrar Grebäck och Larsson i Borrby, vari hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t göra framställning avseende dels att vid utarbetande av förslag till jordbrukets skördeskadeförsäkring det statliga bidraget avväges härtill i samma proportion som beträffande arbetslöshetsförsäkringen, dels att i samband med förslaget om skördeskadeförsäkring bestämmelser utarbetas och anslag föreslås, möjliggörande att, utöver eller vid sidan av skördeskadeförsäkringen, efter särskild prövning i fall av svårare skördeskador lämna bidrag eller lån till låg ränta och med längre amorteringstid, då den generella försäkringen inte prövas vara tillräcklig eller inte är tillämplig.

Beträffande det närmare innehållet i motionerna får utskottet hänvisa till motionerna II: 721, I: 620, I: 619, II: 725, II: 726 och I: 109.

Departementschefen

»Under det senaste årtiondet har jordbruket drabbats av kännbara skördeskador alla år utom åren 1953 och 1956. Den s. k. 4-procentregeln har emellertid utlösts blott en gång under årtiondet, nämligen år 1955. Orsaken härtill är att skadorna under övriga år haft en relativt lokal utbredning. I de totala beräkningarna av skadornas återverkningar på skördeutfallet har sämre skördar inom ett område uppvägs av bättre inom andra områden. Trots att någon utlösning av 4-procentregeln ej skett har det allmänna vidtagit särskilda åtgärder för att bistå de hårdast drabbade jordbrukarna. Sålunda har under åren 1950, 1951, 1952, 1954, 1955, 1957 och 1959 beviljats stödlån till ett sammanlagt belopp av cirka 180 miljoner kronor. Vidare har odlare som drabbats av skador på 1960 års skörd lämnats möjlighet att upptaga lån med statlig garanti intill totalt 25 miljoner kronor. Det allmänna har därjämte utbetalat behovsprövade bidrag i anledning av 1953, 1954, 1955, 1957 och 1959 års skador med sammanlagt omkring 83 miljoner kronor samt därutöver med 58 miljoner kronor år 1955 i ej behovsprövade bidrag. I dagarna har riksdagen medgivit att 20 miljoner kronor får disponeras för behovsprövade bidrag åt under den senaste sommaren och hösten skördeskadedrabbade odlare. För fördelningen av kreditstödet och bidragen har saknats permanenta bestämmelser och de varje år särskilt fastställda reglerna har varit alltför schematiska.

Att jordbrukets behov av skydd mot skördeskador under senare år blivit så framträdande torde inte sammanhånga enbart med otjänliga väderleksförhållanden utan även bero på den ömtålighet för dessa, som den tekniska utvecklingen inom jordbruket lett till. Å andra sidan erbjuds i det moderna jordbruket åtskilliga möjligheter att vidtaga åtgärder, som kan motverka uppkomsten av skördeskador. Mot denna bakgrund gav Kungl. Maj:t i ok-

tober 1960 på mitt förslag lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök i uppdrag att — efter samråd med andra berörda forskningsinstitutioner och myndigheter — upprätta en sammanfattande redogörelse rörande det arbete som pågår inom landet för att finna vägar att förebygga eller minska verkningarna av skördeskador orsakade av otjänlig väderlek samt avge förslag till ytterligare åtgärder, som kan tänkas komma i fråga för att skapa förutsättningar att motverka skador och som synes böra rekommenderas enskilda odlare. Uppdraget beräknas vara slutfört under innevarande år och ett ganska omfattande material i ämnet lär kunna förväntas. Problem, som särskilt undersökts vid utredningsarbetet är sådana som sammanhänger med dränering av mark för att möta alltför riklig nederbörd, bevattningsanordningar för att motverka torkskador under nederbördsfattiga somrar, torkning av gröda under regniga skördesäsonger, användning av skörde-maskiner på genom regn uppluckrade jordar, val av växtslag på jordar, som är särskilt utsatta vid klimatiska variationer, samt förbättring av odlingsmaterialens resistens mot klimatiska påfrestningar. I anslutning härtill kan erinras om att vissa undersökningar av orsakerna till de i en del bygder stora skördeskadorna sistlidna höst synes ha gett vid handen att den där dominerande skadeorsaken varit bristande reglering av vattnet, såväl i marken som i avloppsleder och större vattendrag. Spörsmål om vilka insatser det allmänna bör göra för att vidmakthålla och förbättra avdickningsförhållandena m.m. inom vissa områden där omfattande torrlägningsföretag i egentlig bemärkelse tidigare genomförts är för närvarande under behandling inom jordbruksdepartementet och vissa underlydande organ.

Av särskild betydelse i strävandena att motverka förluster genom skördeskador torde vara att växtförädlingen i landet avsevärt förstärkes. Detta har också varit ett av mina motiv för det förslag till nytt finansieringssystem för stöd åt förädlingsverksamheten, beträffande vilket Kungl. Maj:t tidigare denna dag beslutat avlåta särskild proposition till riksdagen.

Spörsmålet om en fastare form för stöd till jordbrukare som drabbats av skördeskador har länge varit uppmärksammat i vårt land. År 1953 tillkallade dåvarande departementschefen särskilda sakkunniga för att utreda frågan om ett system för permanent skördeskadeskydd. År 1957 framlade utredningen sitt betänkande med förslag till ett i huvudsak försäkringsmässigt utformat skördeskadeskydd. Utredningens förslag mötte hård kritik i remissbehandlingen, varför jag ansåg en överarbetning av detsamma vara nödvändig.

Våren 1960 utsändes på remiss en inom jordbruksdepartementet utarbetad promemoria med förslag till system för permanent katastrofskydd vid skördeskador. En fullständig redogörelse för promemorians innehåll har lämnats i det föregående. Jag torde få hänvisa till sagda redogörelse och de likaledes förut återgivna remissyttrandena när jag nu övergår till att redovisa mina ståndpunktstaganden i ämnet.

I överensstämmelse med departementspromemorians förslag vill jag förorda att — från och med skördeåret 1961 — *kontant ersättning* skall utgå till jordbrukare, som drabbas av skördeeskada av viss svårighetsgrad. Ersättningen bör beräknas på objektiva grunder och svara mot skördeförlusten efter avdrag för viss självrisk. Beräkningen av förlusten å skörden bör därvid i princip göras genom en jämförelse mellan den s. k. normskörden, definierad på sätt framgår av det följande, och den under året uppnådda skörden, den s. k. aktuella skörden. Understiger denna normskörden anses skördeeskada föreligga.

Den nyss berörda normskörden erhålles med ledning av medeltal för en längre årsserie av hektarskördar. Serierna skall kompletteras successivt med de sist förflutna årens hektarskördar och detta kan föranleda justeringar av talen för de normskördar som respektive år jämföres med de aktuella skördarna. Med aktuella skördar menas de genom objektiv skördeuppskattning uppmätta hektarskördarna för året. Då till grund för de hittillsvarande normskördeberäkningarna till huvudsaklig del ligger skörde-data, som erhållits genom subjektiv skördeuppskattning, måste i vart fall tills vidare vissa korrigeringar utföras så att en jämförelse mellan normskörd och aktuell skörd kan ske från likartade utgångspunkter.

För flertalet grödor torde uppskattningen av den aktuella skörden böra ske, med anlitande av den s. k. provytemetoden och inom ett stort antal skördeuppskattningsområden, för närvarande cirka 400 samt med i regel mellan 300 och 1 100 brukningsenheter inom varje område i södra och mellersta Sverige och med cirka 2 000 i Norrland. Antalet uppskattningsområden synes böra jämkas i den utsträckning som befinner lämpligt för att erhålla ett tillfredsställande material beträffande den aktuella skörden. Med hänsyn bland annat till angelägenheten att undvika en alltför tungrodd och kostsam administration kan emellertid antalet områden inte utökas i någon avsevärd mån. Av samma skäl torde en kraftigare ökning av antalet brukningsenheter, som skall bli föremål för objektiv skördeuppskattning, ej heller kunna komma i fråga. I betraktande av önskemålen om förstärkning av det statistiska beräkningsunderlaget bör dock en antalsökning övervägas. Beträffande oljeväxter och sockerbetor bör i stället för sådan objektiv uppskattning som nyss nämnts förefintlig statistik över inlevererade kvantiteter av respektive grödor utnyttjas vid bestämmandet av såväl de aktuella skördarna som normskördarna.

Det kontanta ersättningsbeloppet torde såsom redan antytts böra bestämmas enbart med utgångspunkt från vederbörandes beräknade skördeförlust. Beräkningen bör ske på grundval av en med hänsyn till brukningsenhetens arealfördelning gjord kombination av grupper utav grödor som har i huvudsak enahanda krav på odlingsbetingelser samt företer likartat utvecklingsförlopp under vegetationsperioden. Förlustens storlek blir självfallet bero-

ende av vikterna för de olika grödgrupper, som ingår i kombinationen, eller med andra ord av grödgruppernas respektive arealer. Därför bör vid fastställandet av förlusten — vilken sålunda är en beräknad nettoförlust på brukningsenhetens hela skörd — hektarsiffrorna för de för varje grödgrupp och skördeuppskattningsområde bestämda normskördevärdena respektive aktuella skördevärdena sammanvägas med brukningsenhetens arealer av de olika grödgrupperna. Genom detta förfarande kommer förlust å en grödgrupp att uppvägas av förekommande vinst å andra grödgrupper.

För att ersättning skall utgå bör den för brukningsenheten beräknade totala nettoförlusten överstiga en för enheten avsedd självrisknivå.

Självriskens bör stå i direkt proportion till den normala skördevariationen. Denna beräknas som ett för brukningsenheten gällande värde med ledning av skördevariationerna för de enskilda grödgrupperna inom skördeuppskattningsområdet samt av enhetens arealfördelning. Detta betyder att den som odlar grödor med stor skördevariation också står stor självrisk och tvärtom. För precisering av den enskilda brukningsenhetens självrisk erfordras en för hela landet gällande, matematiskt bestämd avvägningsfaktor. Denna skall ange förhållandet mellan det aktuella årets genomsnittliga skördevariation för landet och den genomsnittliga självrisknivån, beräknad utifrån det årliga medeltillskottet till skyddet.

De nu skisserade principerna för skadeberäkningarna är väsentligen desamma som angavs i skördeskadetredningens betänkande. I remissyttrandena över departementspromemorian har dessa principer vunnit stor anslutning. Det vill synas som om man på så gott som alla håll är medveten om att ett på helt individuella grunder uppbyggt skördeskadeskydd inte rimligen kan införas nu bland annat med hänsyn till de höga administrationskostnaderna. Jag vill i sammanhanget tillfoga att ett sådant skördeskadeskydd skulle kräva omfattande kontrollåtgärder för att utröna huruvida den enskilde odlaren i skälig utsträckning sökt motverka uppkomsten av skador på skörden och vidare om han gjort vad som stått i hans makt för att bärga denna. När man tillämpar de av mig förordade principerna för skadeberäkning blir kontrollåtgärder erforderliga i en betydligt mindre omfattning. Eftersom ersättning beräknas med ledning av områdesvis konstaterade skador föreligger inte samma möjlighet att spekulera i att erhålla ersättning genom att underlåta att bärga grödor som är bärgningsbara. Att vid ersättningsbeloppens uträknande hänsyn togs till den enskilda brukningsenhetens arealfördelning och skaderisk anser jag däremot nödvändigt för att skälig effektivitet i skyddet skall uppnås.

Enligt min mening bör *samtliga jordbrukare med en åkerareal av minst två hektar* inrymmas i det här skisserade permanenta skyddet. Det synes mig nämligen angeläget att skyddet omfattar hela det egentliga jordbruket i vårt land.

I departementspromemorian föreslås beträffande *självriskens storlek* att

denna i genomsnitt för hela landet skall motsvara 165 kronor per hektar eller cirka 19 procent av normskördens värde. I jämförelse med skördeskadetredningens förslag — vilket innebar en genomsnittlig självrisk av 11,5 procent, som dock förlusten måste överstiga med en fjärdedel för att utbetalning av ersättning skulle äga rum — innebär promemorieförslaget en betydande höjning av risknivån. Den i promemorian föreslagna högre självrisken har motiverats med att skyddet i princip skall avse förluster på grund av katastrofartade skador. Ett flertal av de remissinstanser som yttrat sig över promemorian har ansett sistnämnda självrisk vara alltför hög. Ingen har dock förordat, att den skall sänkas så långt som till den av skördeskadetredningen angivna nivån.

För egen del vill jag uttala, att självrisken inte bör vara så hög att syftet med det permanenta skördeskadeskyddet går förlorat. Med hänsyn till att det på senaste tid framkommit förbättrade möjligheter för bestämning av de data som skall ligga till grund för utbetalningen av de kontanta ersättningsbeloppen och då ytterligare förbättringar kan väntas under en nära framtid anser jag, att den genomsnittliga självrisken nu kan sättas lägre än vad i promemorian förordas. Å andra sidan vill jag framhålla att en i förhållande till promemorieförslaget större sänkning av självrisken leder till ökade krav på precision i skadeberäkningarna, vilket inte kan åstadkommas utan betydligt stegrade administrationskostnader. Vidare bör uppmärksammas att medelsbehovet för att finansiera ersättningarna ökar avsevärt redan vid en relativt liten sänkning av självrisken.

Mot bakgrunden av det anförda föreslår jag, att det årliga statsbidraget till skadeersättningar bestämmes till 10 miljoner kronor under förutsättning att jordbrukarna av egna medel svarar för ett minst dubbelt så stort belopp. Därigenom kommer den av mig senare berörda skördeskadefonden att varje år tillföras lägst 30 miljoner kronor. Detta belopp beräknas motsvara medelsbehovet vid en självrisk av i genomsnitt omkring 135 kronor per hektar eller cirka 15,5 procent av normskördens värde. Därest jordbrukarna önskar en minskning av den angivna självrisken kan detta ske genom att de tillskjuter ett större belopp av egna medel.

Det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att på förslag av statens jordbruksnämnd, vilken i ärendet skall samråda med jordbrukets förhandlingsdelegation, fastställa den genomsnittliga självrisknivån med beaktande av om jordbrukarna för finansiering av ersättningskostnaderna i skyddssystemet skjuter till egna medel utöver dubbla statsbidraget till sådana kostnader. Tills vidare kan dock inte enskilda grupper av jordbrukare medges att genom individuella riskpremier sänka sin självrisk. Huruvida detta senare kan tillåtas torde få bli beroende av erfarenheterna av skyddssystemets funktion.

Det *minsta totala ersättningsbeloppet* till en odlare som drabbats av skördeskada bör enligt min uppfattning vara 100 kronor. Det bör utgå när det

beräknade värdet av den ersättningsgilla skördeeskadan överstiger självrisken med minst 50 kronor. Huvuddelen av de över promemorian hörda remissinstanserna har lämnat ett förslag till sådana regler utan erinran. I överensstämmelse med departementspromemorians förslag bör ersättningsbelopp alltid utbetalas i jämna hundratal kronor.

Med ikraftträdandet av det i det föregående förordade systemet för permanent skördeeskadeskydd är åtskilliga *problem av statistisk och beräkningsteknisk natur* förknippade. Till dessa hör bland annat fastställandet av områdesindelningen, detaljberäkningen av normskördar och skördevariationer, spörsmål som hänger samman med kvalitets- och bärgnings-skadornas inverkan vid den objektiva skördeuppskattningen samt prissättningsförfarandet. Nämnda problem samt detaljplaneringen av skördeeskadeskyddets administration är för närvarande under behandling av en expertkommitté*), som tillkallades i början av november 1960. Så snart kommittén redovisat sina åtgärder och förslag, är det min avsikt att taga ställning till desamma. Enligt vad jag inhämtat beräknar kommittén att dess arbete skall fortskrida i sådan takt att hinder inte möter att inom föreslagen tid sätta det nya skyddssystemet i funktion. Vad gäller områdesindelningen har kommittén redan föranstaltat om åtskilliga ändringar i densamma i förhållande till vad som förelåg sislidna höst. Jämknings- och finjusteringar av indelningen skall dock vidtagas även i fortsättningen.

De frågor av statistisk och beräkningsteknisk natur som expertkommittén nu bearbetar behöver enligt min åsikt följas kontinuerligt och en successiv anpassning bör ske allteftersom erfarenheterna av skyddssystemet framkommer. Självfallet torde en hel del brister föreligga i systemet under ingångsskedet. Jag finner det angeläget betona att i åtskilliga avseenden torde systemet närmast få anses vara av försökskaraktär. Endast efter vunna erfarenheter torde ett mer fulländat system kunna skapas och en fortskridande förbättring av dess tekniska konstruktion och säkerhetsgrad kunna komma till stånd. Med hänsyn härtill föreslår jag att, så snart riksdagens beslut föreligger om att ett permanent skördeeskadeskydd skall införas från och med skördeåret 1961, den nuvarande expertkommittén ersättes med en till statistiska centralbyrån fast knuten *skördestatistisk nämnd*. Denna bör ha sju ordinarie ledamöter med personliga suppleanter, vilka förordnas av Kungl. Maj:t. Ordförande i nämnden bör vara chefen för statistiska centralbyrån.

Bland de spörsmål som nu innefattas i expertkommitténs och senare i den skördestatistiska nämndens uppgifter vill jag beröra några, vilka är av särskild betydelse för skördeeskadeskyddets effektivitet.

*) I kommittén ingår överdirektören P. T. I. Ohlsson, tillika ordförande, docenten G. H. Gesslein, docenten O. G. Gulbrandsen, byråchefen L. J. F. Juréen, byråchefen K. H. Medin, direktören E. Swedborg och direktören B. H. Åstrand.

Den i det föreslagna skyddssystemet ingående objektiva skördeuppskattningen är såsom redan antytt i det föregående grundad på en speciell statistisk metod för bedömning av skördarnas storlek, nämligen den s. k. provytemetoden. Vid remissbehandlingen av departementspromemorian har i allmänhet hävdats att sagda metod ger en tämligen rättvisande bild av skördens storlek. Likväl finner jag det angeläget att kommittén respektive nämnden medverkar till att metoden fullkomnas och att dess användning utvidgas av statistiska centralbyrån inom ramen för disponibla medel. Minst lika angeläget är att kommittén snarast utarbetar tillfredsställande normer för beräkning av spill- och bärgningsförluster samt för värdering av kvalitetskadorna. Hur betydelsefullt det är att lösa dessa problem framgår av erfarenheterna av den försöksvisa tillämpningen av objektiv uppskattningsmetodik vid bedömning av skördeskadornas omfattning de två senaste åren.

Den områdesindelning som fastställes bör i princip inte ändras under ett skördeår. Vid lokalt koncentrerade totalskador på skörden kan det emellertid uppkomma anledning att företaga ändringar i indelningen. Dessa torde mestadels bli av tillfällig karaktär. Liksom många remissinstanser vill jag betona att retroaktiva ändringar efter vegetationsperiodens slut eller jämkningar under densamma kan införa subjektiva moment i skördeuppskattningarna, varför sådana indelningsändringar endast bör företagas med stor försiktighet och efter i förväg preciserade regler. Jag förutsätter, att antalet här ifrågakommande jämkningsfall blir starkt begränsat. Någon efterhandsändring på grund av hagelskador bör ej komma i fråga med hänsyn till redan befintliga möjligheter till försäkring mot sådana skador. I direkt anslutning till de principer jag här angivit bör emellertid framhävas såsom viktigt att vederbörande organ skall kunna erhålla nödvändiga uppskattningssiffror beträffande lokalt begränsade skördeskador.

Nämnas bör att vid den allmänna översyn av områdesindelningen, som skett genom expertkommittén och statistiska centralbyrån och som fortsätter, bygger indelningsändringarna bland annat på en kartläggning av odlingsinriktningen med hjälp av lokal expertis och på strävan mot bättre anpassning till de naturliga växtbetingelserna. I exempelvis Södermanlands län har vid en sådan översyn samarbete skett mellan centralbyrån, hushållningssällskapet och Riksförbundet Landsbygdens folk.

Det permanenta skördeskadeskyddet föreslår jag tills vidare skall gälla för skador på spannmål, vallskörd, potatis, oljeväxter och sockerbetor. Några remissinstanser har i sina yttranden över departementspromemorian anfört, att ett flertal ganska betydande växtslag såsom köksväxter och andra specialgrödor vid bifall till ett sådant förslag skulle falla utanför skyddet. Även om jag delar uppfattningen, att en utbyggnad av skyddet att omfatta jämväl sistnämnda växtslag är önskvärd, anser jag — med hänsyn till den bristfälliga skördestatistiken på specialgrödornas område och till de stora kostnader, som en utvidgning av skördeuppskattningen till dylika grödor

samt köksväxter för närvarande skulle medföra — att möjligheter saknas att nu infoga växtslagen i fråga inom skyddets ram. Så snart kommittén eller den skördestatistiska nämnden framlagt förslag, varigenom de nuvarande hindren för en sådan utvidgning av skördeskadestyddet som nyss nämnts på ett ändamålsenligt sätt undanröjes torde förslagen underställas riksdagen.

Vid förskjutningar i odlingsinriktningen kan det tal, som uttrycker den för landet genomsnittliga skördevariationen förändras. Det kan därvid bli nödvändigt att företaga jämkningar av den i det föregående nämnda avvägningsfaktorn. Även detta är ett problem som det bör ankomma på den skördestatistiska nämnden att fortlöpande beakta.

Såsom framgår av det förut sagda skall ersättningarna enligt det permanenta skyddssystemet utgå utan någon behovsprövning. Till komplettering av systemet vill jag föreslå att *behovsprövade bidrag* skall kunna utbetalas i sådana fall då så betydande skördeskador uppenbarligen föreligger att skadeersättningar bort utgå, men detta ej skett på grund av systemets allmänna konstruktion eller oförutsedda brister i detsamma.

De svårigheter, som uppkommer vid prövning av den enskildes skadesituation, har tidigare anförts som huvudinvändning mot ett på helt individuella grunder uppbyggt skördeskadestydd. När jag nu likväl förordar behovsprövade bidrag är det med utgångspunkt från att sträng restriktivitet skall tillämpas vid bidragsgivningen och att det noggrannt prövas om den sökande vidtagit alla åtgärder som på honom skäligen kan ankomma för att motverka skadorna och att bärga skörden.

Det belopp som årligen skall stå till förfogande för behovsprövade bidrag torde böra motsvara en procent av de utgående allmänna kontanta ersättningarna för skördeskador, dock lägst 100 000 kronor. De för ändamålet erforderliga medlen bör tagas ur den senare berörda skördeskadefonden.

Till det administrativa förfarandet vid sistnämnda bidragsgivning återkommer jag i det följande. Redan i detta sammanhang vill jag dock nämna att ansökan om behovsprövade bidrag i anledning av skador som förorsakats av hagel enligt min mening i princip inte bör bifallas emedan möjligheter till skydd mot dylika skador redan föreligger genom enskild försäkringsverksamhet. Det bör samtidigt erinras om de möjligheter till stöd i katastrofsituationer som föreligger för enskild person genom bidrag av medel från nionde huvudtitelns reservationsanslag Bidrag vid förlust på grund av naturkatastrof m. m. Den förefintliga behållningen å cirka 120 000 kronor under den s. k. undsättningsfonden, vilken enligt principbeslut av 1952 års riksdag (IX ht, p. 223; JoU 1, p. 190; rskr. 9) skall avvecklas, torde per den 30 juni 1961 böra omföras till sagda anslag. Dettas reservation kommer där- efter att uppgå till cirka 170 000 kronor.

I anslutning till det sist sagda vill jag erinra om mitt tidigare uttalande att spørsmålet om kontantersättningar till trädgårdsodlare som lidit skördeskador å sina fältmässiga odlingar bör prövas av den skördestatistiska nämnden. Denna bör därvid samråda med trädgårdsnäringsutredningen. Tills vidare kan dock bidrag alltjämt om särskilda skäl föreligger beviljas av Kungl. Maj:t med anlitande av tillgångarna under anslaget Bidrag vid förlust på grund av naturkatastrof m. m.

Erhållna skördeskadeersättningar och behovsprövade bidrag bör upptagas som intäkt av jordbruksfastighet och utgöra beskattningsbar inkomst. De bör vidare inräknas i jordbruksstödet genom att de i de undersökningar, som ligger till grund för beräkning av inkomstlikställigheten, uppföras på intäktssidan. Jag finner det naturligt att ersättningar och bidrag bör betraktas som intäkt i båda de berörda hänseendena eftersom de är avsedda att ersätta ett intäktsbortfall.

Kontanta ersättningar för inträffade skador anser jag böra finansieras med medel ur en särskild *skördeskadefond*. Av det normala årliga medelstillskottet till fonden bör såsom redan antytts staten svara för en tredjedel och jordbrukarna för återstående två tredjedelar. Sistnämnda andel bör täckas genom ianspråktagande av interna regleringsmedel och jämförbara medel på jordbrukets område. Dessa regleringsmedel härrör från avgifter, uttagna med stöd av förordningar, vari stadgas att de enligt föreskrifter som Kungl. Maj:t meddelar får användas till prisreglering på jordbrukets område eller åtgärder i samband därmed. Användningen till skördeskadeersättningar torde få anses stå i sådant samband med prisregleringen, att därest riksdagen inte har något att erinra, någon ändring i ändamålsbestämmelserna i ifrågavarande förordningar ej påkallas i förevarande sammanhang. Genom ett sådant förfarande erlägger jordbrukarna en kollektiv avgift för att delvis bestrida kostnaderna för det permanenta skördeskadeskyddet.

Vid uttagande av jordbrukarnas andel av kostnaderna för det nya skyddssystemet kommer enligt mitt förslag företrädesvis vegetabilieproduktionen att beläggas med höjda interna regleringsavgifter eller jämförliga avgifter. Då interna avgifter ej kan direkt uttagas beträffande oljeväxter och sockerbetor bör i stället vissa belopp kunna tagas ur den för ifrågavarande odlingsgren avsedda regleringskassan respektive regleringsfonden. Det bör uppdragas åt statens jordbruksnämnd att efter överläggningar med jordbrukets förhandlingsdelegation utarbeta detaljerade regler för hur — utifrån angivna grunder — jordbrukarnas andel i skyddets kostnader skall täckas. Reglerna skall underställas Kungl. Maj:t, som synes böra inhämta riksdagens bemyndigande att *dels* vidtaga för ändamålet erforderliga jämkningar av de interna avgifterna å förmald brödsäd, fabrikspotatis och invägd mjölk samt av slaktdjursavgifterna, *dels* för samma ändamål disponera tillgångar i regleringsfonden för socker och regleringskassan för oljeväxter.

— De åsyftade höjningarna av omförmälda regleringsavgifter m. m. bör genomföras snarast efter det att riksdagen beslutat införa det permanenta skyddet. Skulle det vid utbetalning av kontantersättningar befinnas nödvändigt bör jordbruksnämnden kunna taga i anspråk andra för nämnden disponibla avgiftsmedel på jordbrukets område för att förskottera den del av jordbrukarnas årsandel av ersättningskostnaderna som ännu ej hunnit flyta in.

Skördeskadefonden bör förvaltas av jordbruksnämnden. För fondförvaltningen torde böra gälla de grunder som Kungl. Maj:t bestämmer efter förslag av nämnden.

Outnyttjade årliga tillskott till skördeskadefonden bör kvarstå i densamma för att kunna disponeras ett senare år. För skador vars reglering inte täckes av de årliga tillskotten finner jag att staten bör garantera ersättning med ett belopp upp till 75 miljoner kronor. Detta motsvarar vad som återstår av det belopp som jordbruket fick utfästelse om av staten för berörda ändamål vid 1956 års prisöverenskommelse. Skulle en skördekatastrof av sådan omfattning inträffa att fonden inklusive nämnda garanti inte täcker de ersättningsberättigade skadorna torde frågan om ersättning böra prövas av statsmakterna i särskild ordning.

Om skördeskadefondens kapital skulle stiga över en ur säkerhetssynpunkt tillfredsställande nivå bör övervägas att i relativt sett lika mån minska statsbidraget och jordbrukarnas tillskott.

De synpunkter som vid departementspromemorians remissbehandling framförts om att till förenämnda belopp av 75 miljoner kronor borde läggas ränta å beloppet i fråga räknat från och med den 1 september 1956 kan jag inte biträda.

Med hänsyn till det föreslagna sättet för finansiering av det permanenta skördeskadeskyddet finner jag att statens jordbruksnämnd bör vara huvudmyndighet för *skyddets administration*. Statistiska centralbyrån bör emellertid ombesörja de objektiva skördeuppskattningarna, namn- och arealkontrollerna samt ersättningsberäkningarna. Sistnämnda ämbetsverk har nämligen redan härför lämpade tekniska resurser. Av samma skäl bör centralbyrån vidare verkställa utskrift av utbetalningskortet, medan jordbruksnämnden bör svara för själva utbetalningarna av ersättningarna.

Anmälan om skördeskada skall ställas till huvudmyndigheten och avfattas på en för ändamålet iordningställd blankett. En lokal förhandsgranskning av anmälningarna synes vara önskvärd. Sagda granskning bör utföras av lantbruksnämndernas ordsambud. Spörsmålen om den tidrymd inom vilken anmälan skall vara inkommen samt tidsschemat för dess behandling ävensom övriga organisatoriska frågor i samband med beräkning och utbetalning av kontantersättning är under detaljprövning av den skördestatistiska expert-

kommittén. Jag vill i sammanhanget understryka önskvärdheten av att ersättning utgår snarast möjligt efter skadans tillkomst och att beloppet är jordbrukaren tillhanda i sådan tid att detsamma blir hänförligt till det beskattningsår under vilket skördeeskadan uppkommit. Om svårigheter skulle uppkomma att tillgodose detta önskemål, bör kommittén överväga om inte utbetalning kan ske av preliminära ersättningar. — Det torde ankomma på Kungl. Maj:t att sedan expertkommittén avgivit sina förslag i detta och övriga av kommittén behandlade ämnen meddela beslut i desamma, med iakttagande bland annat av ramen för berörda anslag.

Ansökan av jordbrukare om behovsprövade bidrag, vilka ansökningar enligt det föregående får förutsättas bli tämligen begränsade till antalet, bör likaledes ställas till statens jordbruksnämnd. När kännedom föreligger om de allmänna skördeeskadeersättningarnas totala storlek, bör nämnden enligt den förut angivna beräkningsgrunden avdela det för de behovsprövade bidragen avsedda beloppet. Av detta bör till en början en mindre del, förslagsvis tio procent, innehållas så att medel finnes till hands för ifrågakommande besvärssärenden.

Bidragsansökningarna bör inlämnas till lantbruksnämndernas ordsombud, vilka efter vederbörlig namn- och arealkontroll skall överlämna ansökningarna till respektive lantbruksnämnd. Denna bör i sin tur med eget yttrande vidarebefordra handlingarna i ärendet till statens jordbruksnämnd.

I samband med sitt bedömande av ansökningar om behovsprövade bidrag bör enligt min mening lantbruksnämnderna inhämta utlåtande från vederbörande hushållningssällskap rörande omfattningen av ifrågavarande skador. De skadebesiktningar, som kan visa sig vara erforderliga i samband med prövning av bidragsansökningarna, verkställas därigenom av den personal, som utför den objektiva skördeuppskattningen.

I departementspromemorian har angivits att statistiska centralbyrån i samband med tillkomsten av det permanenta skördeeskadeskyddet behöver en personalförstärkning med en byrådirektör, en amanuens och ett kansli-biträde. Frågan om fasta tjänster för dylika befattningshavare torde böra underställas 1962 års riksdag. De personella resurserna är emellertid för närvarande under uppbyggnad med anlitan av posten till diverse utgifter under nionde huvudtitelns anslag Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. Medel under samma post torde också böra tagas i anspråk för de tillfälliga personalförstärkningar som kan bli erforderliga vid jordbruksnämnden i samband med avgörandet av ansökningar om behovsprövade bidrag till jordbrukare.

Hushållningssällskapens och lantbruksnämndernas åligganden i fråga om skördeuppskattning respektive granskning av inkomna ersättningsanmälningar och bidragsansökningar torde kunna fullgöras utan ytterligare personalförstärkningar.

Kostnaderna för skördeskadeskyddets administration förordar jag skola i sin helhet bestridas av statsmedel. I departementspromemorian har dessa kostnader, i vilka ingår utgifterna för den objektiva skördeuppskattningen, beräknats till cirka 2,3 miljoner kronor. Därvid har den del av skördeuppskattningen som utöver allmänna behov är erforderlig för systemets funktionering angetts draga en kostnad av 2 miljoner kronor. Återstående 300 000 kronor har hänförts till statistiska centralbyråns särskilda administrativa utgifter vid genomsnittligen cirka 30 000 skadefall per år. Sistnämnda utgiftsbelopp har i promemorian uppdelats på vissa angivna poster med följande tal: namnkontroll 20 000 kronor, arealmätning av cirka 1 000 brukningsenheter 50 000 kronor, maskinella moment i ersättningsberäkningar m. m. 20 000 kronor, årsanställd personal 60 000 kronor, maskinkostnader för tekniska utredningar 20 000 kronor, kontorslokaler, kartmaterial, blanketter m. m. 30 000 kronor, eller tillsammans 200 000 kronor per år. Dessutom ingår i de beräknade administrationskostnaderna utgifter för engångsanskaffningar av mätningsteknisk utrustning och kontorsinventarier under de första åren med årligen 50 000 kronor och för vissa åtgärder av statistisk och beräkningsteknisk natur med likaledes årligen 50 000 kronor.

Åtskilliga remissinstanser har framhållit, att det är svårt att bedöma hållbarheten i departementspromemorians kalkyler i fråga om årskostnaderna för skördeskadeskyddet, enär antalet skadefall kan variera avsevärt från år till år och den slutliga utformningen av skyddets metodik ännu inte är avgjord. Man håller dock för sannolikt att de beräknade beloppen skall visa sig vara av ungefärligen rätt storleksordning.

Enligt min mening bör kostnaderna för såväl den objektiva skördeuppskattningen som den centrala administrationen för skördeskadeskyddet kunna rymmas inom det av statistiska centralbyrån för budgetåret 1961/62 äskade beloppet för skördeskadeuppskattning enligt provytemetod samt inom de till jordbruksnämndens förfogande stående anslagsmedlen. Med utgångspunkt härifrån föreslår jag, att till objektiv skördeuppskattning enligt provytemetod och till skördeskadeskyddets centrala tekniska administration skall anvisas 2,7 miljoner kronor för budgetåret 1961/62. Nyssnämnda belopp bör jämte det förut föreslagna beloppet av 10 miljoner kronor för statens bidrag till bestridande av kontantersättningar upptagas under ett nytt reservationsanslag benämnt *Kostnader i samband med permanent skördeskadeskydd*. Den 30 juni 1961 kvarstående reservation å det under anslaget *Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område* anvisade beloppet för skördeuppskattningar enligt provytemetod bör överföras till det nya anslaget att disponeras för ändamålet under nästa budgetår. Skulle de under det nya anslaget sålunda tillgängliga medlen komma att visa sig otillräckliga, torde även medel ur det belopp, som under prisregleringsanslaget anvisats till diverse utgifter få användas.

Vissa år kan det bli nödvändigt att inom ett antal områden utvidga de

särskilda undersökningar som avser att klarlägga spill- och bärgningsförlusterna. Sådan utvidgad undersökning torde ej behöva utföras varje år. Utredningskostnaderna torde kunna täckas ur nyssnämnda belopp till diverse utgifter under prisregleringsanslaget. Kungl. Maj:t torde äga besluta härom.

Därest riksdagen godkänner vad jag i det föregående anfört beträffande formerna för det framtida skördeskadeskyddet — vilka former givetvis behöver anpassas efter de erfarenheter som vinnes vid deras tillämpning — synes landets odlare på lämpligaste vägar och på ett överskådligt sätt böra informeras om skyddets utformning m. m. genom statens jordbruksnämnd. Jag utgår ifrån att även jordbrukets centrala organisationer kommer att bedriva upplysningsverksamhet kring skördeskadeskyddet.»

Utskottet

Behovet av ett permanent skydd mot svårare förluster på grund av skördeskador har varit uppenbart under det senaste årtiondet och önskemålet att ett dylikt skydd införes är numera allmänt. För utskottet framstår det därför som angeläget att ett permanent skyddssystem kommer till stånd på grundval av de utredningar och undersökningar i ämnet som i skilda former skett under senare år. Utskottet har vid sin behandling av spörsmålet funnit att det i föreliggande proposition framförda förslaget till skyddssystem har en sådan utformning att utskottet helt kan biträda att det bör prövas tills vidare. Såsom utskottet närmare berör i det följande anser emellertid utskottet erforderligt med kompletterande åtgärder för vissa kategorier odlare som av tekniska skäl ej omedelbart vid systemets införande kan inrymmas under detsamma.

Utskottets nyssnämnda ställningstagande innebär en tillstyrkan av att — med tillämpning fr. o. m. 1961 års skörd — kontant skadeersättning skall utgå till jordbrukare, som drabbas av skördeskador av viss svårighetsgrad. Ersättningen skall därvid beräknas på objektiva grunder genom anlåtande av den s. k. provytemetoden samt svara mot skördeförlusten efter avdrag av viss självrisk. Beräkningen av förlusten å skörden skall i princip göras genom en jämförelse mellan den s. k. normskörden och den under året uppnådda skörden. Vidare skall beräkningen ske på grundval av en med hänsyn till brukningsenhetens arealfördelning gjord kombination av grupper av grödor som har i huvudsak samma krav på odlingsbetingelser och som företer likartat utvecklingsförlopp under vegetationsperioden. Avsikten är att förlust å en grödgrupp skall komma att uppvägas av eventuellt förekommande vinst å andra grödgrupper.

En förutsättning för kontant ersättning skall i enlighet med det sagda vara att den för brukningsenheten beräknade totala nettoförlusten överstiger en för enheten avsedd självrisknivå. Självriskan skall därvid stå i direkt proportion till den normala skördevariationen. Denna skall bestäm-

mas som ett för brukningsenheten gällande värde med ledning av skördevariationerna för de enskilda grödgrupperna inom skördeuppskattningsområdet och av enhetens arealfördelning. Såsom i propositionen angivits uppgår antalet skördeuppskattningsområden för närvarande till cirka 400 med i regel mellan 300 och 1 100 brukningsenheter inom varje område i södra och mellersta Sverige och med cirka 2 000 brukningsenheter i Norrland.

Förenämnda principer medför enligt utskottet bland annat att kontrollåtgärder blott erfordras i en omfattning som uppenbarligen är administrativt genomförbar samtidigt som möjligheterna till spekulation begränsas beträffande underlåtenhet att bärga grödor, som är bärgningsbara. Principiell likformighet vinnes också i fråga om självriskerna.

I överensstämmelse med propositionens förslag skall det permanenta skyddet gälla samtliga jordbrukare med en åkerareal av minst 2 hektar. Utskottets ståndpunkttagande i denna fråga innefattar ett avstyrkande av motionerna I: 621 och II: 726, såvitt de berör ifrågavarande arealgräns. Såsom av det följande framgår utgår utskottet från att ansträngningar göres för att inrymma även andra grödor än de i propositionen nu förordade i skyddssystemet. I samband därmed kommer givetvis även frågan om arealgränsen att ytterligare prövas.

Kungl. Maj:ts, av utskottet tillstyrkta förslag innebär att det årliga statsbidraget till kontanta skadeersättningar jämlikt det nya systemet bestäms till 10 000 000 kronor, varvid dock som förutsättning härför skall gälla att jordbrukarna av egna medel tillskjuter ett minst dubbelt så stort belopp. De åsyftade 30 000 000 kronorna — vilka skall tillföras en särskild skördeskadefond, för vars förvaltning under statens jordbruksnämnd Kungl. Maj:t skall föreskriva vissa riktlinjer — beräknas motsvara en självrisk av i genomsnitt cirka 135 kronor per hektar eller cirka 15,5 procent av normskördens värde. Efter förslag av jordbruksnämnden, som i frågan skall samråda med jordbrukets förhandlingsdelegation, bör det ankomma på Kungl. Maj:t att fastställa den genomsnittliga självrisknivån bland annat med beaktande av storleken av tillskottet från jordbrukarna. Utskottet vill i detta sammanhang fästa uppmärksamheten vid att om jordbrukarna önskar en minskning av den förut angivna självrisken å cirka 15,5 procent kan de åstadkomma detta genom att tillföra fonden ett större belopp av egna medel än 20 000 000 kronor. Såsom i propositionen framhållits bör inte enskilda grupper av jordbrukare medges att genom individuella riskpremier sänka sin självrisk. De kommande erfarenheterna av det permanenta skyddssystemet torde utvisa om det senare kan bli möjligt att tillåta dylika individuella riskpremier.

Vad nu sagts innebär att utskottet avstyrker de i motionerna I: 619 och II: 724 samt I: 616 och II: 721 framförda yrkandena att skördeskadeförsäkring i princip måtte erhålla bidrag av statsmedel efter ungefär samma

procent som arbetslöshetsförsäkringen respektive att statsbidrag till en början skall utgå med cirka 50 procent av den totala årspremien. Likaså avstyrker utskottet härvid att det skall snarast övervägas att ge skyddet en sådan utformning att självriskens successivt sänkes med förslagsvis 20 procent varje nytt skörde-skadeår som följer omedelbart efter tidigare skörde-skadeår. Detta har emellertid påyrkats i motionsparet I: 616 och II: 721.

Jämlikt propositionen bör en skördestatistisk nämnd med sju ordinarie ledamöter jämte personliga suppleanter inrättas i samband med skyddssystemets tillkomst och fast knyts till statistiska centralbyrån. Utskottet vill understryka behovet av en dylik nämnd. Denna bör fortsätta och fullfölja det skördestatistiska och beräkningstekniska arbete som nu utföres av en sedan cirka ett halvt år tillbaka verksam expertkommitté. Nämnden bör också ha att kontinuerligt följa de spörsmål av berörda natur som är förknippade med systemet och att föreslå respektive genomföra de ändringar och utbyggnader av systemets tekniska sida som motiveras av nämndens successivt framkommande undersökningsresultat.

Den skördestatistiska nämndens ledamöter bör i enlighet med propositionen förordnas av Kungl. Maj:t. Ordförande i nämnden bör vara chefen för statistiska centralbyrån. Att tre ledamöter av nämnden med personliga suppleanter skall, såsom förordats i motionerna I: 616 och II: 721, utses på förslag av jordbrukets organisationer och tre ledamöter jämte personliga suppleanter på förslag av jordbruksnämnden har utskottet inte kunnat tillstyrka.

Det permanenta skyddssystemet har utskottet liksom Kungl. Maj:t funnit tills vidare endast böra avse skador på spannmål, vallskörd, potatis, oljeväxter och sockerbetor. Utskottet utgår från såsom självfallet att den i propositionen antydda utvidgningen till köksväxter och andra specialgrödor kommer att ske så snart tekniska förutsättningar härför finnes föreligga. Uppenbart är att sådana förutsättningar ej för närvarande är för handen. Med hänsyn till det sagda avstyrker utskottet vad i motionerna I: 616 och II: 721, I: 618 och II: 725 samt I: 621 och II: 726 föreslagits beträffande systemets utvidgning till andra växtslag, däribland trädgårdsodlingens grödor, än de som nu förordats skola ingå i systemet redan vid dess början.

De kontanta skadeersättningarna skall i enlighet med utskottets förut gjorda ståndpunkttagande utgå utan någon behovsprövning. Härjämte bör dock såsom i propositionen föreslagits behovsprövade bidrag kunna utbetalas i fall då så betydande skörde-skador uppenbarligen föreligger att skadeersättningar bort utgå men detta ej skett på grund av systemets allmänna konstruktion eller oförutsedda brister i detsamma. På sätt i propositionen uttalats bör därför årligen ett belopp stå till förfogande för dylik bidragsgivning, vilken bör vara strängt restriktiv, motsvarande en procent av de utgående allmänna kontanta ersättningarna för skörde-skador. Dock skall

varje år minst 100 000 kronor finnas tillgängliga för ifrågavarande behovsprövade bidrag och detta oavsett om kontanta ersättningar utbetalats som följd av det permanenta skyddssystemets funktion eller ej.

Då trädgårdsodlingen tills vidare inte kan innefattas i det permanenta skyddet finner utskottet angeläget att särskilda medel finnes tillgängliga för att såsom skett vissa år under det senaste decenniet behovsprövade kontantbidrag skall kunna utbetalas till skördeskadedrabbade utövare av trädgårdsnäringen. För sistnämnda slag av bidrag torde böra anlitas tillgångarna under nionde huvudtitelns reservationsanslag Bidrag vid förlust på grund av naturkatastrof m. m. Till detta anslag bör överföras den befintliga behållningen under den s. k. undsättningsfonden, varefter sagda anslag vid instundande budgetårsskifte bör ha en sammanlagd reservation å cirka 170 000 kronor. Utskottet vill starkt betona önskvärldheten av att Kungl. Maj:t föranstaltar så att medel finnes tillgängliga under anslaget i sådan omfattning att, så länge trädgårdsalstren ej har infogats i det permanenta skyddet, kontantbidrag skall kunna utbetalas till skördeskadedrabbade trädgårdsodlare utan tidsutdräkt och utan avvaktan på anslagsförstärkningar från riksdagens sida. — Utskottet utgår vidare från att behovsprövningen vid utlämnande av de åsyftade behovsprövade bidragen skall ske i huvudsak enligt samma grunder som tillämpats vid stödgivning i anledning av 1960 års skördeskador.

Under hänvisning till det nyss anförda föreslår utskottet att de yrkanden i motionerna I: 616 och II: 721 samt I: 621 och II: 726, vilka berör behovet av medel för behovsprövade bidrag samt bidragsgivningen till trädgårdsodlare som åsamkats skördeskador, ej måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Såsom redan framgått av det föregående bör de kontanta ersättningar som utgår på grund av det nya systemet, däri inbegripet förut berörda behovsprövade bidrag till jordbrukare, finansieras med medel ur skördeskadefonden. Jordbrukarnas andel av det årliga tillskottet till denna fond skall i överensstämmelse med propositionens förslag bestridas genom att interna regleringsmedel och jämförbara medel på jordbrukets område tas i anspråk härför. Därigenom erlägger jordbrukarna en kollektiv avgift för att delvis täcka kostnaderna för det permanenta skyddssystemet. Några ändringar i gällande prisregleringsförfordningar finner utskottet för sin del inte behövliga i anledning av att förenämnda nya utgiftsändamål tillkommer. Däremot anser utskottet att Kungl. Maj:t bör bemyndigas att vidtaga för ändamålet erforderliga jämkningar av de interna avgifterna å förmald brödsäd, fabrikspotatis och invägd mjölk samt av slaktdjursavgifterna ävensom att för samma ändamål disponera tillgångar i regleringsfonden för socker och regleringskassan för oljeväxter. Det bör ankomma på statens jordbruksnämnd att efter överläggningar med jordbrukets förhandlingsdelegation utarbete detaljerade regler för hur jord-

brukarnas andel i skyddets kostnader skall täckas. Det torde enligt utskottet härvid uppmärksammas att de på jordbrukarna fallande kostnaderna *företrädevis* skall belasta vegetabilieproduktionen. Jordbruksnämndens förslag till detaljregler i ifrågavarande avseende skall underställas Kungl. Maj:t. Höjningarna av berörda regleringsavgifter och de övriga här åsyftade åtgärderna i sammanhanget bör genomföras snarast möjligt efter det riksdagens beslut föreligger i anledning av detta utskottets utlåtande. Vad i motionerna I: 616 och II: 721 anförts beträffande övervägande i ett senare sammanhang av att taga jordbrukarnas andel av skyddskostnaderna från införselavgiftsmedel finner utskottet böra avslås av riksdagen. Likaså torde riksdagen böra avslå yrkandet i samma motioner att i varje fall så stor del av skördeskadefondens medel som svarar mot jordbrukarnas kollektiva avgifter skall vara placerade i jordbrukets egna kreditinrättningar.

Såsom utsagts i propositionen bör outnyttjade årliga tillskott till skördeskadefonden kvarstå i denna för att kunna disponeras ett senare år. För skador vars reglering inte täckes av de årliga tillskotten anser utskottet liksom Kungl. Maj:t att staten bör garantera ersättning med ett belopp av sammanlagt 75 000 000 kronor, vilket belopp motsvarar vad som återstår av vad jordbruket fick utfästelse om för ifrågavarande ändamål vid 1956 års prisöverenskommelse. Att nu kontant tillföra skördeskadefonden omförmälda belopp å 75 000 000 kronor kan utskottet inte förorda. Därest en skördekatastrof av sådan omfattning skulle inträffa att fonden inklusive garantin inte täcker de ersättningsberättigade skadorna bör, anser utskottet liksom Kungl. Maj:t, frågan om ersättning prövas av statsmakterna i särskild ordning.

För det fall att en minskning av det årliga tillskottet i skördeskadefonden befinnes motiverat med hänsyn till att fondens kapital anses överstiga en ur säkerhetssynpunkt tillfredsställande nivå bör statsbidraget och jordbrukarnas tillskott enligt utskottets mening minskas i lika mån.

Utskottets förut gjorda tillstyrkan av hela systemet för permanent skördeskadeskydd sådant det framlagts i propositionen innebär även att utskottet biträder Kungl. Maj:ts förslag beträffande skyddets administration och kostnaderna för denna. Utskottet förordar i enlighet härmed att å riksstaten för nästa budgetår upptages ett reservationsanslag benämnt Kostnader i samband med permanent skördeskadeskydd å 12 700 000 kronor, varav 2 700 000 kronor skall avses för den objektiva skördeuppskattningen och den centrala administrationen för skördeskadeskyddet. Härjämte bör i erforderlig utsträckning för sistberörda båda ändamål få användas medel ur det belopp som under prisregleringsanslaget anvisats till diverse utgifter även som den reservation under nyssnämnda anslag som avser medel för skördeuppskattningar enligt provytemetod.

Ett spørsmål som ej närmare berörts i propositionen är frågan huruvida skördeskadelån fortsättningsvis bör utgå till skördeskadedrabbade odlare.

Detta ämne har däremot upptagits till behandling i motionsparen I: 616 och II: 721, I: 618 och II: 725, I: 620 och II: 723 samt I: 621 och II: 726. För sin del anser utskottet att några statliga lån av samma typ som de tidigare stödlånen i anledning av skörde-skador inte bör komma i fråga i framtiden. Erfarenheterna av den hittillsvarande stödlånegivningen talar enligt utskottets mening klart däremot. Därtill ger det nya systemt ett tillfredsställande skydd för skador å sådana odlingar som inrymmes i detsamma, utan att med statligt bistånd upptagna skörde-skadelån skall behöva komplettera det permanenta skyddssystemet. Emellertid finner utskottet det befogat att möjligheter att erhålla statliga kreditgarantier för skörde-skadelån som upptages på allmänna kreditmarknaden alltjämt föreligger beträffande sådana odlare vilka åsamkats skador å köksväxt- och andra specialodlingar som är att hänföra till trädgårdsnäringen eller jordbruket. Därför anser utskottet att riksdagen bör i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening framhålla att förslag till beloppsram för en statlig garantigivning i huvudsak motsvarande den som beslöts av 1960 års höstriksdag, dock med den begränsning som följer av vad utskottet i det föregående anfört, torde böra underställas riksdagen snarast möjligt efter det erforderliga uppgifter föreligger om behov av dylikt stöd till följd av inträffade skörde-skador.

I det föregående ej särskilt behandlade yrkanden i motionerna I: 620 och II: 723 samt I: 109 och II: 137 finner utskottet ej böra föranleda någon riksdagens åtgärd.

Uttalandena i propositionen rörande information till den berörda allmänheten av det nya systemet för permanent skörde-skadeskydd ansluter sig utskottet till.

Såsom ävenledes berörts i propositionen är det angeläget att åtgärder vidtages för att minska riskerna för skörde-skador. Utskottet finner sig därför böra framhålla att det utredningsarbete som för närvarande pågår i syfte att genom forskning, försök och praktiska åtgärder motverka uppkomsten av skörde-skador bör avslutas i sådan tid att en redovisning av utredningsresultaten kan lämnas 1962 års riksdag ävensom av vad som åtgärdats eller planeras i anledning av desamma.

Utskottets hemställan

Under förmälan att uttalandena och förslagen i propositionen, i den mån de ej särskilt berörts i det föregående, inte föranlett någon erinran från utskottets sida får utskottet hemställa,

att riksdagen må

- 1) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 616 och II: 721 samt I: 619 och II: 724, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, godkänna att, i samband med införande av ett system för permanent skörde-skadeskydd, av det normala årliga medelstillskottet till den skörde-

skadefond varifrån kontanta ersättningar skall utgå staten skall svara för en tredjedel och jordbrukarna för lägst två tredjedelar;

2) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 616 och II: 721, såvitt nu är i fråga, godkänna att självriskens fastställes i enlighet med i det föregående angivna grunder;

3) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 621 och II: 726, såvitt nu är i fråga, besluta att systemet för permanent skördeskadestydd vid dess början i princip skall omfatta samtliga jordbrukare med en åkerareal av minst 2 hektar;

4) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 616 och II: 721 samt I: 621 och II: 726, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, godkänna att till förfogande för behovsprövade bidrag skall stå 1 procent av de utgående allmänna kontanta ersättningarna för skördeskadador, dock varje år lägst 100 000 kronor;

5) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 616 och II: 721, såvitt nu är i fråga, besluta att en skördestatistisk nämnd inrättas, knuten till statistiska centralbyrån och med sammanlagt sju ledamöter som skall utses av Kungl. Maj:t;

6) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 616 och II: 721, såvitt nu är i fråga, besluta att för skador vars reglering inte täckes av de årliga tillskotten till skördeskadefonden staten skall garantera ersättning upp till 75 000 000 kronor;

7) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 616 och II: 721, I: 618 och II: 725 samt I: 621 och II: 726, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, godkänna de övriga förslag beträffande systemet för permanent skördeskadestydd, avsett att tillämpas från och med 1961 års skörd, vilka förordats i det föregående;

8) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 619 och II: 724, såvitt nu är fråga, å riksstaten för budgetåret 1961/62 under nionde huvudtiteln anvisa till *Kostnader i samband med permanent skördeskadestydd* ett reservationsanslag av 12 700 000 kronor;

9) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de författningsändringar och de i det föregående föreslagna dispositioner av avgiftsmedel på jordbrukets område som erfordras för att jordbrukarnas andel av kostnaderna för det permanenta skördeskadestyddet skall kunna täckas;

10) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag godkänna vad i det föregående föreslagits angående överförandet av medel till nionde huvudtitelns reservationsanslag Bidrag vid förlust på grund av naturkatastrof m. m.;

11) i anledning av Kungl. Maj:ts framställning ävensom motionerna I: 621 och II: 726 samt I: 618 och II: 725, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad utskottet i det föregående anfört angående behovet av att tills vidare kunna lämna statliga lånegarantier till sådana trädgårds- och andra specialodlare, vilka inte för närvarande kan infogas i det permanenta skördeskadeskyddet, m. m.;

12) avslå motionerna I: 616 och II: 721, såvitt däri yrkas att skördeskadelån i princip skall ingå i det permanenta skördeskadeskyddet och att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om så skyndsamt prövning av frågan om utformningen av ifrågavarande skördeskadelån, att förslag i ämnet kan föreläggas 1962 års riksdag;

13) avslå motionerna I: 620 och II: 723, såvitt däri yrkas att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte göra framställning om att skördeskadeskyddet kombineras med lånemöjligheter till skälig ränta och om ny proposition i ämnet till innevarande års riksdag;

14) lämna utan åtgärd motionerna I: 620 och II: 723, såvitt de ej berörts i det föregående;

15) avslå motionerna I: 109 och II: 137, såvitt de ej berörts i det föregående.

Stockholm den 28 april 1961

På jordbruksutskottets vägnar:

NILS G. HANSSON

Vid detta ärendes slutbehandling har närvarit:

från första kammaren: herrar Lage Svedberg*, Jonsson, Bertil Andersson*, Hermansson*, Hjalmar Nilsson, Carl Eskilsson, Mossberger, Jonasson, Gunnar Pettersson* och Åkesson;

från andra kammaren: herrar Sköld, Hansson i Skegrie, Arweson, Antby, Östlund*, Jönsson i Gärds Köpinge, Johanson i Västervik, Nilsson i Lönsboda, fru Jäderberg* och herr Stiernstedt.

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservationer

1. Av herrar *Hermansson*, *Jonasson* och *Hansson* i Skegrie, vilka ansett *dels* att den del av utskottets utlåtande, som å s. 16 börjar med orden »Kungl. Maj:ts, av» och å sid. 17 slutar med orden »motionsparet I: 616 och II: 721», bort ersättas med text av följande lydelse:

»Kungl. Maj:ts, av — — — (lika med utskottet) — — — tillskottet från jordbrukarna.

Såsom framhållits i motionerna I: 109 och II: 137, I: 616 och II: 721 samt I: 619 och II: 724 finns det starka skäl för att staten skulle bidra med mer än tredjedelen av premiekostnaderna. Utskottet anser dock, att den i propositionen föreslagna kostnadsfördelningen bör godtagas som ett provisorium, så att systemet snabbt kan sättas i funktion. Vid en kommande översyn av försäkringssystemet bör man emellertid i nämnda avseende pröva möjligheterna av en närmare överensstämmelse med statens engagemang på andra motsvarande områden.»

dels att det stycke i utskottets utlåtande å sid. 17, som börjar med orden »Den skördestatistiska» och slutar med orden »kunnat tillstyrka», bort ha följande lydelse:

»Den skördestatistiska — — — (lika med utskottet) — — — statistiska centralbyrån. I anledning av motionerna I: 616 och II: 721 vill utskottet framhålla, att de av försäkringen berörda parterna bör bli likvärdigt representerade i nämnden. Detta utgör enligt utskottets uppfattning en grundförutsättning för att försäkringssystemet såväl tekniskt som praktiskt skall erhålla en god utformning.»

dels att det stycke i utskottets utlåtande å sid. 19, som börjar med orden »Såsom utsagts» och slutar med orden »särskild ordning», bort lyda sålunda:

»Såsom utsagts i propositionen bör outnyttjade årliga tillskott till skördeskadefonden kvarstå i denna för att kunna disponeras ett senare år. Till skördeskadefonden bör också föras ett belopp av 75 000 000 kronor, vilket belopp motsvarar vad som återstår av vad jordbruket fick utfästelse om för ifrågavarande ändamål vid 1956 års prisöverenskommelse. I nämnda överenskommelse ingick, att ifrågavarande medel skulle utgöra en grundfond i ett planerat system för reglering av skördeskadador. Riksdagen beslutade 1956 i överensstämmelse härmed, att medlen skulle avsättas till jordbrukets skördeskadefond. Förslaget i propositionen att det kvarstående grundfondsbeloppet av 75 000 000 kronor inte skall tillföras skördeskadefonden utan komma till användning endast därest de årliga premietillskotten skulle visa sig otillräckliga för skördeskaderegleringen är sålunda inte i överensstämmelse med prisöverenskommelsen och riksdagsbeslutet 1956. Utskottet tillstyrker därför yrkandet i motionerna I: 616 och II: 721, att oförmälda belopp å 75 000 000 kronor kontant tillföres skördeskadefonden. Därest en skördeskadekatastrof av sådan omfattning skulle inträffa,

att fonden inte täcker de ersättningsberättigade skadorna, bör, anser utskottet, frågan om ersättning prövas av statsmakterna i särskild ordning.

I motionerna I: 616 och II: 721 yrkas att i varje fall så stor del av skördeskadefondens medel som svarar mot jordbrukarnas kollektiva avgifter skall vara placerade i jordbrukets egna kreditinrättningar. Utskottet förutsätter, att i anledning av motionerna en lämplig fördelning mellan kreditinstituten sker vid placeringen av skördeskadefondens medel.»

dels ock att utskottets hemställan under 1), 5) och 6) bort ha följande lydelse:

1) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 109 och II: 137 samt I: 619 och II: 724 liksom och med bifall till motionerna I: 616 och II: 721, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, godkänna att, i samband med införandet av ett system för permanent skördeskadestydd, av det normala årliga medelstillskottet till den skördeskadefond varifrån kontanta ersättningar skall utgå staten skall svara för en tredjedel och jordbrukarna för lägst två tredjedelar, såsom ett provisorium i enlighet med vad utskottet anfört;

5) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 616 och II: 721, de båda motionerna så vitt nu är i fråga, besluta att en skördestatistisk nämnd inrättas, knuten till statistiska centralbyrån och med sammanlagt sju ledamöter, som skall utses av Kungl. Maj:t i enlighet med vad utskottet i det föregående anfört;

6) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 616 och II: 721, såvitt nu är i fråga, fatta principbeslut om att kvarstående grundfondsbelopp av 75 000 000 kronor skall kontant tillföras skördeskadefonden i överensstämmelse med riksdagens beslut 1956;»

2. Av herrar *Hermansson, Jonasson, Gunnar Pettersson, Åkesson, Hansson* i Skegrie, *Antby* och *Nilsson* i Lönsboda, vilka ansett att det stycke i utskottets utlåtande, som å sid. 18 börjar med orden »Såsom redan» och å s. 19 slutar med orden »egna kreditinrättningar», bort ha följande lydelse:

»Såsom redan — — — (lika med utskottet) — — — skall täckas. Det torde enligt utskottets mening härvid uppmärksammas, att de på jordbrukarna fallande kostnaderna företrädesvis skall belasta vegetabilieproduktionen och att en för det mindre jordbruket tyngande avgiftsbeläggning av animalieproduktionen i skälig mån bör undvikas. Jordbruksnämndens förslag — — — (lika med utskottet) — — — utskottets utlåtande.»

3. Av herrar *Hermansson, Carl Eskilsson, Jonasson, Hansson* i Skegrie, *Östlund* och *Stiernstedt*, vilka ansett

dels att det stycke i utskottets utlåtande, som å sid. 19 börjar med orden »Ett spørsmål» och å s. 20 slutar med orden »inträffade skördeskador», bort ha följande lydelse:

»Ett spørsmål som ej närmare berörts i propositionen är frågan huruvida skördeskadelån fortsättningsvis bör utgå till skördeskadedrabbade odlare. Detta ämne har däremot upptagits till behandling i motionsparen I: 109 och II: 137, I: 616 och II: 721, I: 618 och II: 725, I: 620 och II: 723 samt I: 621 och II: 726. Även med det föreslagna grundskyddet måste det enligt utskottets mening förutsättas, att det för ett stort antal odlare vid skördeskada kan kvarstå ett tillfälligt kreditbehov, som inte kan täckas vid vanlig bankmässig säkerhetsbedömning på den allmänna kreditmarknaden. Särskilt gäller detta under ett inledningsskede sådana odlare, vilka åsamkats skador å köksväxter och andra specialodlingar, som är att hänföra till trädgårdsnäringen eller jordbruket och som nu inte kunnat inordnas i grundskyddsförsäkringen. Utan åsidosättande av sunda principer skulle ifrågavarande kreditbehov kunna täckas genom någon form av skördeskadelån. Sådana lån är därför enligt utskottets mening att betrakta som en viktig del av det permanenta skördeskadeskyddet. Hittills har varje skördeskadeår särskilda beslut fått fattas om utlämnande av skördeskadelån, vilket medfört extra administrativt arbete och dessutom inneburit dröjsmål i utbetalningen. En permanent form av skördeskadelån bör nu skapas som komplement till grundskyddet. Utskottet förordar, att denna fråga prövas så skyndsamt, att förslag kan föreläggas nästa års riksdag.»

dels ock att utskottets hemställan under punkterna 11), 12) och 13) bort lyda sålunda:

»11) anse motionerna I: 621 och II: 726, såvitt avser statliga lånegarantier till sådana trädgårds- och andra specialodlare, vilka inte för närvarande kan infogas i det permanenta skördeskadeskyddet, besvarade med vad utskottet i det föregående anfört;

12) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 109 och II: 137, I: 618 och II: 725 samt I: 620 och II: 723 liksom ock med bifall till motionerna I: 616 och II: 721, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, i princip besluta att skördeskadelån skall ingå i det permanenta skördeskadeskyddet samt i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om så skyndsamt prövning av frågan om utformningen av sådana skördeskadelån, att förslag i ämnet kan föreläggas 1962 års riksdag;

13) anse motionerna I: 109 och II: 137 samt I: 620 och II: 723, såvitt avser skördeskadelånens utformning i övrigt, besvarade med vad utskottet anfört i det föregående;»